

сланець (3)	сланец	лупак, лупець
слідуючий (2)	следующий	наступний
спайність (3)	спайность	лупність, спійність
співпадати (2)	совпадать	збігатися
сходження (3)	схождение	зближення, збігання
точка (2)	точка	крапка, цятка
тріщина (1)	трещина	шпарина, щілина
фактор (3)	фактор	чинник
чохол (3)	чехол	покривець
чіткий (2)	четкий	виразний
щербень (1)	щербень	руміш

1. Крижан-зська І.М., Воскобойнікова В.М. Російсько-український тезаурус термінології з інженерної геології і суміжних областей знань. Одеса, 1994. 2. Стратиграфічний кодекс України. Київ, 1997. 3. Російсько-українсько-англійський словник геологічних термінів / під редакцією В.Г.Свириденка/. Львів, 1991.

НОВІ ТЕРМІНИ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

© Віктор Пишов, 2000

Оздоровчо-реабілітаційний центр біологічної медицини "СІДУС", Львів

Відомо, що викладання - це діяльність викладача у процесі навчання. В педагогіці щодо методики викладання зроблено дуже багато. Наприклад, студенти педагогічних вузів вивчають окремі предмети: Методика викладання історії, математики, іноземної мови тощо. У фізичному вихованні методика викладання розроблена ще недостатньо [4, 11], і поки окремого предмету не існує.

Проблема масового навчання молоді вмінню плавати, на жаль, ігнорується в ряді державних документів з фізичної культури в Україні [1, 2].

Низка програмних державних документів і методичних розробок спонукають спеціалістів з фізичного виховання на неефективну імітацію роботи з навчання плавання. У цих роботах ігнорується проведення вправ на суші, що підводять до плавання [3], та вимагаються надзвичайно низькі нормативи з плавання. Викликає здивування також те, що в державних тестах з плавання відсутні вимоги на вміння плавати способами брас або на боці навіть для військовослужбовців. Тим самим мовчки дається дозвіл на приймання нормативів з плавання технікою плавців-самоуків. Технікою небезпечною для життя такі слабенькі нормативи і складаються більшістю фізкультурників.

1) Вважаємо доцільним увести новий термін: **Самоусунення викладача від проведення уроків з навчання плаванню**. Наприклад, у Львові є загальноосвітні школи, в яких працює басейн для плавання, проводяться уроки з навчання плаванню під керівництвом спеціаліста, а діти цієї школи плавати переважно не вміють. Так виходить тому, що вчитель фізичної культури не вчить їх, а дає змогу купатися і бавитися в басейні, як їм заманеться. Про попереднє вивчення імітаційних вправ на суші не йдеться - такого навчання просто не проводять. Є такі нахаби серед викладачів фізичної культури, які твердять: "Нащо вчити плавати, якщо можна не вчити". На жаль, зовсім відсутній контроль за якістю навчання.

2) Трапляються також інші варіанти: **Часткового усунення викладача від процесу навчання плаванню школярів**. Наприклад, урок фізичної культури з плавання в шкільному басейні в молодших класах проводить тренер з плавання дитячої

спортивної школи. Тоді щільність занять є досить високою, діти виконують багато вправ. На перший погляд, здається, все виконується на належному рівні. Але, коли придивитись до якості виконуваних дітьми вправ, то виходить, що 50-60% дітей виконують рухи з грубими помилками. Не можна вважати, що вони вміють плавати. Помилки не виправляються зовсім, бо тренеру це байдуже. Помітити таке хитре самоусунення викладача від зайвої з його погляду роботи може не кожний спеціаліст.

Після кількох таких уроків і серій вправ тренер відбирає собі з класу 5-6 талановитих дітей для подальших тренувань у дитячій спортивній школі. А 50-60% дітей так і залишаються плавцями-самоуками з технікою, небезпечною для їх життя.

Результати такої роботи ми спостерігали й по телебаченню. У 1999 році Львівським та Українським телебаченням було показано рекламний кінофільм про роботу одного з найкращих санаторіїв України - санаторія "Карпати" в місті Трускавець. У фільмі демонструвалася й робота басейну санаторія, який справедливо може вважатися найкращим в Україні (регулювання температури та процесу очищення води виконується автоматикою, доставленою спеціалістами з Німеччини).

Переглядаючи фрагмент вказаного фільму про басейн, спеціалісти з плавання зі здивуванням на екрані телевізора побачили, що в розкішному басейні десь біля 12 плавців, дітей і дорослих, плавали технікою небезпечною для їх життя. Варіанти такої техніки нами описано нижче. Оскільки у фільмі знімали, напевно, кращих відпочивачів санаторію, які відвідували басейн, то можна зробити висновок про те, що робота з навчання плаванню (чи лікувального плавання) в цьому санаторії не ведеться або імітується.

3) Терміном Самоусунення викладача від проведення уроків з фізичної культури слід назвати таке навчання, коли з уроку на урок хлопці самостійно грають у футбол (без жодного вивчення техніки), а дівчата усю годину просто сидять на лаві, роздивляючись модні журнали. Викладач з нудьгою чекає дзвоника про кінець години.

Уведення згаданих нових термінів в методиці викладання в офіційні словники і підручники дозволить покращити контроль за цією роботою і звернути увагу на подальше розроблення методики викладання техніки фізичних вправ.

Перевірка вміння плавати абітурієнтів деяких вищих спеціальних фізкультурних навчальних закладів України виявила, що 90-95% з них є плавцями-самоуками. Під час навчання у вузі вони змушені перенавчатися техніці спортивних способів плавання. Але в методичній літературі відсутні вказівки про особливості проведення такої роботи як в умовах спортивних басейнів для плавання, так і для умов природних водоймищ (що особливо важливо в наш час). Така ситуація, на нашу думку, є великим недоліком існуючих підручників з плавання для вищих спеціальних фізкультурних навчальних закладів [9, 10].

У водоймищах України кожного року має місце велика кількість нещасних випадків (щорічно гине 4500-5000 чоловік, 25-30% - діти шкільного віку). По водоймищах Львівської області маємо таку трагічну статистику: у 1998 році загинуло 196 людей, з них 42 дитини віком до 16 років, за 1999 рік загинуло у воді 142 людини, з них 23 дитини.

Пропонуємо нові терміни, що мають пряме відношення до цієї трагічної статистики, оскільки спостереження працівників рятувальних станцій, рятувально-водолазної служби Львівської області показують, що більшість з загинувших плавали як плавці-самоуки і технікою небезпечною для їх життя. Ми впевнені в тому, що широке

застосування пропонованих термінів може значно підвищити грамотність в техніці плавання найширших кіл населення і значно зменшити трагічну статистику в Україні.

Статистика твердить, що в спортивних басейнах для плавання, спеціалістами можуть бути навчені вмінню плавати лише 2,5% населення. Інші люди вчаться плавати влітку на водоймищах самостійно, або з допомогою батьків, товаришів тощо.

Наші дослідження (1953-1999 рр.) методики викладання, яка при цьому використовується, показали, що навчають зовсім неефективно і неграмотно, лише гребковим рухам руками. Таке "навчання" призводить до того, що 90% плавців-самоуків плавають технікою смертельно небезпечною для їх життя, а існуюча спеціальна література ігнорує цю важливу проблему [9, 10].

Зупинимося на вказаній вище техніці плавання плавців-самоуків:

1) **Техніка смертельно небезпечна для життя.** Голова плавця високо піднята над площиною водної поверхні, положення тіла "ніби стоячи у воді" (кут атаки до 60°). Виконується дуже повільне та утруднене плавання, і здійснюється воно з допомогою лише гребків руками, а в цей час найбільш сильні м'язи ніг не беруть у плаванні жодної участі (ноги пасивно провисають або виконують рухи, які протинають воду). На жаль, як правило, такі "плавці" вважають себе відмінними плавцями, хоча пропливають без зупинки лише 5-50 м. І при цьому перевтомлюються.

Якщо при такій техніці плавця несподівано накриє хвиля води (таке трапляється частенько), або він надає допомогу тонучому, то виникає загроза не тільки для його життя, але і для життя того, кого він намагається врятувати. Ноги рятівника не працюють, руками він тримає потерпілого, природно, що вони разом підуть під воду і можуть загинути.

2) Характеристика техніки плавання плавців-самоуків, яку можна назвати термінами **самокутування, технікою робота** та інше. При плаванні плавці-самоуки виконують гребкові рухи кінцівками з надзвичайним напруженням і так, що одночасно включають м'язи-згинники та розгинники і не дають відпочинку м'язам взагалі. Плавець ніби бореться сам з собою. При цьому гребкові рухи виконуються малоефективно, з грубим порушенням законів гідродинаміки (гребковими поверхнями кінцівок пловець відразу сильно натискає на воду і прориває її). Плавець працює дуже інтенсивно з великою віддачею сил, але просувається дуже повільно, ніби стоїть на місці. За 25 м такого "плавання" здоровий чоловік може себе закатувати так, що не зможе далі пливати взагалі і знесиленний зупиняється. Якщо це станеться на глибині, то, природно, він може загинути.

Як показали наші спостереження (1972-2000 рр.), використання викладачами плавання наведених вище нових термінів (з відповідними поясненнями про потрібність їх застосування) при перенавчанні плавців-самоуків раціональнішої техніці плавання, добре ними запам'ятовується і психологічно стимулює їх на активне і швидке перенавчання [2, 3]. Наприклад, при перенавчанні плавців-самоуків спрощеним моделям техніки спортивних способів плавання 50 % навчалися рухам ніг брасом, тулубом і ногами дельфіном вже на першому занятті. При звичайній методиці це зробити неможливо.

Названі терміни доцільно ввести в офіційні словники і підручники для спеціальних фізкультурних навчальних закладів.

Ліквідувати глобальну неграмотність населення України стосовно до вміння плавати можна, якщо масово використовувати розроблену нами прискорену методику навчання (самонавчання) вмінню плавати і перенавчання плавців-самоуків (в умовах природних водоймищ, в літній період) [6, 7, 8].

1. Закон України "Про фізичну культуру і спорт". - Київ, 1993.
2. Про цільову комплексну програму "Фізичне виховання - здоров'я нації у Львівській області". Розпорядження голови Львівської обласної держадміністрації від 30 жовтня 1998 р. № 1156. - Львів.
3. Комплексна програма середньої загальноосвітньої школи. Фізична культура. I-II класи. Міністерство освіти. Управління шкіл. - Київ, "Освіта", 1993.
4. Пыжов В.В. Методика преподавания при массовом обучении школьников плаванию (на материале пионерских лагерей Украины). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. - Москва, ГЦОЛИФК, 1971.
5. Пыжов В.В. Комплекси імітаційних вправ з плавання для ранкової гімнастики і підготовчих частин уроків фізичної культури (на допомогу вчителям фізичної культури і інструкторам з плавання). - Львів, Оздоровчо-реабілітаційний центр біологічної медицини "СІДУС", 1999.
6. Пыжов В.В. Прискорена методика навчання спрощеним моделям техніки спортивних способів плавання. Інформаційний листок № 009-96. Державний комітет України з титану науки, техніки та промислової політики. - Львівський центр науково-технічної і економічної інформації, 1996.
7. Пыжов В.В. Ускоренные уроки. - Физкультура и спорт, 1983. - с.18-21.
8. Пыжов В.В. Сам себе тренер. - Семья и школа, 1989. - № 36. - с.56-58.
9. Гончар И.Л. Плавание. Теория и методика преподавания. Программа для факультетов физической культуры педагогических вузов и университетов Беларуси, Украины и Российской Федерации. - Одесса: Друк, 1998.
10. Гончар И. Л. Плавание. Теория и методика преподавания. Учебник для факультетов физической культуры педагогических вузов и университетов Беларуси, Украины и Российской Федерации. - Минск, 1998.
11. Шлях Б.М. Теорія фізичного виховання: Навчальний посібник для студентів факультетів фізичного виховання педагогічних вузів. - Львів, 1996.

ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ТОВАРОЗНАВСТВІ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

© Ганна Рудавська, Лідія Демкевич*, 2000
Торговельно-економічний університет, Київ
*Комерційна академія, Львів

Мовні проблеми завжди є актуальними в будь-якій державі, в тому числі і в Україні. Жодне суспільство на якому б рівні розвитку воно не знаходилося, не може існувати без мови. Обслуговуючи потреби суспільства, мова виконує цілу низку функцій, життєво важливих для суспільства, а також і для груп різних професій та кожної людини.

У період пробудження національної свідомості виникає потреба повністю очистити українську мову, в тому числі і професійну, від іноземних впливів. Сьогодні питання "чистоти" технічної мови є надзвичайно актуальним. У вузьких спеціалізаціях досить часто виникають термінологічні труднощі і спеціалісти користуються русифікованими або запозиченими з інших мов термінами. Як відомо, жодна мова не існує ізольовано, мови взаємодіють між собою. Але неприродним є такий стан, коли елементи однієї мови витісняються елементами іншої мови.

У товарознавстві продовольчих товарів, предметом якого є вивчення споживчої цінності харчових продуктів, фізичних, хімічних, біохімічних властивостей та їх змін на всіх етапах товаропросування від виробника до споживача, ряд науково-технічних професійних українських термінів були витіснені термінами іншомовними. Слід зазначити, що від іншомовних міжнародних загальноприйнятих термінів у товарознавстві відмовлятися не слід, оскільки це виправдано і не "засмічує" мови.

Згідно закону "Про мови в Україні", введеного у дію постановою Верховної Ради України з січня 1990 року, було розроблено ряд державних стандартів на терміни і визначення, в тому числі і в галузі товарознавства. На жаль, у деяких з них мають місце необґрунтовані терміни. Наприклад, повножирне (цельное - рос.) молоко визначено як незбиране. Між тим, молоко, згідно технології виготовлення центрифугують, а не